

بررسی ویژگی‌های نئوکلاسیک و رومانیک در اشعار توماس گری

۱- سینا توسلی

چکیده

ادبیات در طول سده ۱۸ میلادی بازتابی از جهان‌بینی عصر روشنگری بود: عصری که با رویکردی عقلایی و علمی به مسائل دینی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مروج نگاهی سکولارگرایانه به جهان و احساس پیشرفت و کمال‌گرایی بوده است. توماس گری (Tomas Gray) از شاعران برجسته دو مکتب نئوکلاسیسم و رومانسیسم اروپا است و در قصاید مشهورش برشی عقلایی بین این دو مکتب زده است. پژوهش حاضر می‌تواند به شناخت بیشتر این شاعر و شناخت غیرمستقیم این دو مکتب در شعر معاصر انگلستان کمک کند. در این مقاله سعی شده است تا با بررسی ویژگی‌های نئوکلاسیک و رومانیک در سه قصیده انتخابی از وی به بررسی عناصر ادبی موجود و بازخوانی آنها پرداخته شود. روش تحقیق به شیوه تحلیل محتوا و توصیفی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و نیز بیان ویژگی‌های نئوکلاسیسم و رومانسیسم است. برآیند تحقیق نشان می‌دهد که خصوصیات مانند اخلاق‌گرایی، بیان حزن در قالب قصیده در اشعار سده ۱۸ انگلیس، مساله انسانیت و نیز بیان احساس رقیق و بی‌آلایش از زندگی و مرگ از نکات برجسته در قصاید توماس گری است.

کلید واژه‌ها: توماس گری، نئوکلاسیسم، رومانسیسم، عصر روشنگری، قصیده پنداریک یا بزومی.

۱- مقدمه

توماس گری در سال ۱۷۱۶ میلادی در کُرْنهیل (Cornhill)، انگلستان چشم به جهان گشود. پدرش فلیپ گری دفتردار معروفی در شهر لندن بود اما برای تامین مخارج و تحصیل خانواده پرجمعیت خود زندگی سختی را می‌گذراند. توماس در سال ۱۷۲۵ م. برای تحصیل به مدرسه‌ای

در اتون فرستاده شد و در آنجا با دو دوست به نام‌های هوریس والپول و ریچارد وست که بعدها تاثیر زیادی در زندگی او داشتند، آشنا شد. در سال ۱۷۳۴ گری جهت تحصیلات عالی وارد کمبریج شد، اما چهار سال بعد بدون دریافت مدرکی دانشگاه را ترک کرد و به دلیل علاقه وافر به شعر، مشغول نوشتن اشعاری باارزش به زبان لاتین شد (Bateson, 1978:24). در سال ۱۷۳۹م. در سفری که گری به‌مراه والپول به فرانسه و ایتالیا داشت، تحت تاثیر تاریخ و فرهنگ غنی و قدیمی این دو کشور قرار گرفت. این سفر که بیش از سه سال بطول انجامید در نگرش ادبی و شکل‌گیری اندیشه‌های وی نسبت به ادبیات کلاسیک و مدرن نقش بسزایی داشت. در تابستان ۱۷۴۲م. و بعد از بازگشت به انگلستان، اولین نشانه‌های بلوغ شاعرانه توماس گری در سرودن قصاید نمایان شد (Johnson, 2009:112).

«قصیده یی برای بهار»، الهام گرفته از زندگی شخصی گری در حومه و بیلاق باکینگهام شایر بود (Gray, 1890:29). قصاید بعدی توماس گری با نام‌های «مناجات بدبختی» و «قصیده یی برای یک چشم انداز دور از کالج اتون» در باب تالمات روحی وی به دلیل مرگ ناکهانی دوست بسیار صمیمی‌اش ریچارد وست سروده شد (Gray, 1860:76). گری در سال ۱۷۵۱ م. قصیده معروف «چکامه‌ای نوشته شده در گورستان یک کلیسا» را سرود (Gray, 1910:214) و شش سال بعد دو شاهکار ماندگار دیگر را که به قصاید پنداریک (شعر بزمی) مشهور هستند، سرود. نام این دو اثر، «قصیده‌ی آوازه خوان دوره گرد» و «قصیده‌ای برای پیشرفت فن شاعری» می‌باشد (Ibid).

وی در سال ۱۷۶۸ م. به سمت استاد تاریخ در دانشگاه کمبریج انگلیس مشغول تدریس شد. وی یک سال بعد با مردی از نجیب زادگان سوئیس بنام چارلز دی بونستتن (Charles Victor de Bonstetten) آشنا شد و این دوستی موجب کسب تجربیات جدید و درک احساسات عمیق رومانتیک در وی گردید. گری در سال ۱۷۷۱ م. و در سن پنجاه و پنج سالگی به علت بیماری ناکهانی، چشم از جهان فرو بست (Lall, 2011:3). به جرات می‌توان گفت، شاید اگر وی برای دو دهه بیشتر عمر می‌کرد در نبوغ شعری و پیشقراولی در مکتب رومانتیسم جایگاهی بالاتر از ویلیام وردزورث (William Wordsworth) و ساموئل کولریج (Samuel Coleridge) می‌یافت. در آن زمان، توماس گری در اروپا مردی با دانش به حساب می‌آمد که با بخش‌های مختلف

علوم و تاریخ به صورتی دقیق آشنا بود. او با تاریخ اصیل انگلستان، فرانسه و ایتالیا و قدمت باستانی آنها آشناییکامل داشت. حوزه مطالعات این شاعر انگلیسی قرن هجدهم میلادی در باب نقد، متافیزیک، اخلاق، عرفان و سیاست بود (Diaches, 1970:735). از وی بیش از دهها قصیده، شعر بزمی، غزل و ترجمه نامه‌ها (سه جلد) و قصاید از دیگر زبان‌ها به انگلیسی باقی مانده است. قصیده پنداریک یا بزمی به شکلی از غزل در یونان باستان اطلاق می‌شود که به صورت سه گانه یا سه بخش توسط دسته سروده خوان اجرا می‌شود؛ بخش اول *Strophe* یا غزل بزمی نام دارد و بند دوم یا *antistrophe* به صورت پاسخ به بند اول در حالت حزن آلود بیان می‌شود؛ و بخش سوم غزل یا اپود (*Epode*)، با یک ساختار دو بیتی همراه است.

۱-۱- بیان مساله و سئوالات تحقیق

رهبران سده‌ی هیجدهم اروپا می‌کوشیدند بر پایه اصول معتبری که بر انسانیت، طبیعت و جامعه منطبق بود به اکتشاف و عمل به پر دازند. عقل‌گرایی و شکاکیت افراطی در این عصر به طور طبیعی منتهی به خدا-محوری شد (wikipedia.org/wiki/English_literature). به گونه‌ای که بعدها همین مسائل موجب واکنش رومانتیسم گردید. این طرز تلقی و برداشت در آثار شاعران اروپا به ویژه در آثار گری به روشنی تاثیر گذاشت به گونه‌ای که خود از برجسته‌ترین شاعران این مکتب شمرده شد. از سوی دیگر تحت تاثیر شگرف مکتب نئوکلاسیک قرار گرفت و با برشی در سبک خویش سبکی تلفیقی پدید آورد. شناخت سبک ویژه وی از واکاوی سه قصیده مشهورش در این پژوهش و تلفیقی بودن آن سبک، پرسشی است که تلاش می‌شود به آن پاسخ داده شود. به بیان بهتر، پرسش اصلی اینست که سبک تلفیقی نئوکلاسیسم و رومانتیسیسم با چه نمودهایی در قصاید گری ظاهر می‌شود.

۱-۲- اهداف و ضرورت تحقیق

بررسی بن‌مایه‌های شعری توماس گری، شاعر پرآوازه‌ی سده هجدهم انگلستان، نشان می‌دهد که خصوصیاتى مانند اخلاق‌گرایی، بیان حزن در قالب قصیده در اشعار این دوره انگلیس، مساله انسانیت و نیز بیان احساس دقیق و رقیق و بی‌آلایش از زندگی و مرگ از نکات برجسته در قصاید گری است. وی که از شاعران برجسته دو مکتب نئوکلاسیسم و رومانتیسیسم اروپا شمرده

می‌شود، در قصاید مشهورش برشی عقلایی بین این دو مکتب زده است. شناخت ویژگی‌های شعری او از لابلای سه قصیده مشهورش که در این تحقیق مطرح شده‌اند، می‌تواند به شناخت بیشتر این شاعر و شناخت غیرمستقیم این دو مکتب در شعر معاصر انگلستان کمک کند. در این مقاله سعی شده است تا با بررسی ویژگی‌های نئوکلاسیک و رومانیک در سه قصیده انتخابی از وی، که عبارتند از: «مرثیه‌ای نوشته شده در گورستان یک کلیسا»، «آوازه خوان دوره گرد» و «پیشرفت فن شاعری»، به بررسی عناصر ادبی موجود و بازخوانی آنها پرداخته شود.

۳-۱- روش تفصیلی تحقیق

روش تحقیق در این مقاله به صورت توصیفی و تحلیل محتواست و بر اساس شیوه‌ی یادداشت- برداری از منابع مکتوب و کتابخانه‌ای و به صورت غیرمیدانی شکل گرفته است. در این پژوهش تنها از منابع لاتین استفاده شده است زیرا هیچ منبعی تا زمان پدیدآمدن این تحقیق به زبان فارسی در ایران تالیف یا ترجمه نشده است. منابع از نوع دست اول بوده و به همین دلیل از اعتبار بیشتری برخوردارند.

۴-۱- پیشینه تحقیق

در خصوص توماس گری و ویژگی‌های قصاید و افکار و نظریات وی به زبان فارسی هیچ تحقیقی تاکنون در ایران صورت نگرفته است. از سوی دیگر، در رابطه با موضوع مقاله حاضر، هیچ منبعی به زبان فارسی در دسترس نیست. از این جهت نمی‌توان به راحتی برای پیشینه تحقیق فهرستی از مقالات و آثار مکتوب فارسی نام برد. البته درباره رمانتیسم و تاثیر آن در میان شاعران ایرانی می‌توان به مقالاتی در یکی از نشریات تخصصی و معتبر ادبیات فارسی در ایران اشاره کرد. در مجله «پژوهشنامه ادبیات غنایی»، چاپ دانشگاه سیستان و بلوچستان مقاله ارمغان و همکاران به نام «بررسی برخی ویژگی‌های رومانتیسم در شعر کودک و نوجوان جعفر ابراهیمی» (ارمغان و دیگران، ۱۳۹۶: ۳۱-۴۸)، قابل استناد است. در این مقاله به ویژگی‌های رومانتیسم در اشعار یکی از شاعران ایرانی اشاره شده و در پیشینه تحقیق به مقالات معتبری مانند «برخی از معانی رومانتیستی در شعر نادر نادرپور» به قلم مریم خلیلی جهانتیغ و علی دلارامی و نیز به مقاله «بن مایه‌های شعر رومانتیکی نیما» از مهدی شریفیان و اعظم سلیمانی ایرانشاهی و... اشاره کرده است که بیشتر به تاثیر این

ویژگی‌ها در میان شاعران ایران پرداخته‌اند؛ اما آنچه در مقاله حاضر ارائه شده تحلیل این مکتب همراه با رئالیسم در اشعار شاعری انگلیسی بنام توماس گری است. با این وجود اشاره به چند منبع در زیر به زبان لاتین خالی از فایده نخواهد بود:

Bygrave, Stephen. "Gray's 'Elegy': inscribing the twilight." In *Post-structuralist Readings of English Poetry*. Ed. Richard Machin and Christopher Norris, 162–175. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1987.

Fry, Paul. *The Poet's Calling in the English Ode*. New Haven, CT: Yale University Press, 1980.

Hutchings, W. B., and William Ruddick, eds. *Thomas Gray: Contemporary Essays*. Liverpool, UK: Liverpool University Press, 1993.

Bentman, Raymond. "Thomas Gray and the Poetry of 'Hopeless Love.'" *Journal of the History of Sexuality* 3 (1992): 203–222.

هر کدام از منابع مورد اشاره برای مطالعه در خصوص بعضی از ویژگی‌های شعری گری بسیار سودمند است ولی دربرگیرنده هدف و پرسش اصلی مقاله حاضر نیست.

۲- بررسی بن مایه‌های آثار توماس گری و نظر منتقدان

اشعار توماس گری را می‌توان به سه بخش تقسیم کرد. بخش اول مربوط به قصاید ابتدایی دوره حیات ادبی وی می‌باشد که در حدود سال ۱۷۴۲ م. سروده شده و دارای لحن و آهنگ اخلاق‌گرایانه و شبیه اشعار دوره آگوستین می‌باشند (Cazamian, 1964:279). این قصاید در ساختار و فرم دارای وزن و در همدمی با طبیعت و القای حس محزون تحت تاثیر آثار رومانتیسیسم هستند. بخش دوم اشعار گری که بین سال‌های ۱۷۵۰ م. تا ۱۷۵۷ م. سروده شده‌اند، و تمرکز این مقاله بر بررسی ویژگی‌های نئوکلاسیک و رومانیک آنها است، شامل «مرثیه‌ای نوشته شده در گورستان یک کلیسا» و دو قصیده پنداریک (Pindaric) «آوازه خوان دوره گرد» و «پیشرفت فن شاعری» می‌باشد (Butt, 1965:17). در حقیقت، قصیده‌ی مرثیه از معروف‌ترین اشعار انگلیسی قرن ۱۸

انگلستان است که به بهترین نحو ممکن توانسته ادبیات حزن انگیز را تصویر کند و از این حیث می‌توان آن را با شعر *ایل پنسروسو* (Il Penseroso) اثر جان میلتون که موجب بیداری حس رومانتیکی شد، مقایسه کرد (Garrod, 1963: 78). بخش عمده‌ای از جذابیت این مرثیه مرتبط با احساسات درونی و دقت گری در موضوعات شعر است. او در حیات کلیسا درنگ می‌کند و با دقت و طبع شاعرانه نشانه‌های رسیدن شب را نظاره می‌کند تا آنجا که کلام شاعرانه او منجر به انعکاس آوای محزون و حس بی‌آلایش او در بیان زندگی و مرگ می‌شود (Beers: 1889:16).

با توجه به شناخت توماس گری از تقدیر انسان و حس احترامی که وی به افراد در خاک آرمیده دارد، این مرثیه نگاهی ژرف به مسئله انسانیت کرده است. همین نگاه است که بعدها منجر به شکل‌گیری اشعار رومانتیک وی می‌شود (ibid). قصیده «پیشرفت فن شاعری»، شعری بزمی همانند شعر جشن *الکساندر* اثر جان درایدن است با این تفاوت که این قصیده بزمی از لحاظ ریتم بسیار غنی و از لحاظ ساختاری دارای جزئیات است. همچنین از نظر انتخاب واژگان دارای فصاحت کلامی است و از اساطیر نئوکلاسیکی مرتبط با شعر دوران ملکه آنه یا آن استوارت (Queen Anne - سلطنت: مه ۱۷۰۷م - مارس ۱۷۰۲؛ آخرین ملکه خاندان استوارت بود که در ششم فوریه ۱۶۶۵ در خانواده سلطنتی زاده شد و در اول اوت ۱۷۱۴ درگذشت. وی بعد از فوت برادر شوهرش ویلیام سوم در ماه مه ۱۷۰۷ م بر تخت سلطنت انگلستان نشست) استفاده نموده تا جاییکه آهنگ و لحن آن در خلق و خو مزاجی رومانتیکی دارد.

«آوازه خوان دوره گرد» دیگر قصیده توماس گری از حیث موضوع و حالت کاملاً رومانتیک می‌نماید. این شعر، نوازنده‌ای از عهد باستان را تصویر کرده است که از تبار آخرین خوانندگان ولزی می‌باشد که از کشتار وسیع ادوارد گریخته است و اکنون در کوهستان به شاه خطر را هشدار داده و پیشگویی می‌کند که جایگاه شاه توسط جانشینان ادوارد در معرض خطر است (Gray, 1860:75). بخش سوم اشعار گری نشانگر تاثیر عمیق و وابستگی وی به عقاید قرون وسطایی است. او از منابع قدیمی نوردی (وابسته به اساطیر نوردی یا نوردیک مربوط به مردم اسکاندیناوی) در ترجمه- هایش به‌خوبی بهره برده است و استادی و مهارت او را در مطالعات ولزی نشان می‌دهد. حاصل این مطالعات در دو ترجمه عالی با نام‌های «خواهران ویرانگر» و «هبوط آدین» (Gray: 1890:67)، که دارای تصاویر غمناک و القای حس رومانتیک است، ظاهر می‌شوند.

براساس نظر ماتیو آرنولد، توماس گری در طول ۵۵ سال زندگی، در اشعارش هیچگاه حرف نزد و اعتبار آثارش مختص به مضامین احساسی و اندوه بار بود. آرنولد معتقد است دلیل بی اعتباری اشعار گری توسط دیگر منتقد ادبی وی یعنی ساموئل جانسون به دلیل عدم علاقه گری به ارتباط و دوستی با جانسون بوده است و این تنها دلیلی است که جانسون را نسبت به قصاید گری بی تفاوت کرده است (Arnold, 1910:48). میسون (Mason)، اولین زندگینامه نویس توماس گری، وی را با پیندار، شاعر و سخنور برجسته یونان باستان برابر می‌داند (Johnson, 2009:94). میتفورد (Mitford)، دومین زندگینامه نویس گری می‌نویسد: کارهایی که توسط هم عصران گری نادیده و یا به سخره گرفته شد، اکنون از بهترین و فاخرترین آثار ادبی هستند که مورد تشویق همگان قرار گرفته است (Ibid). آرنولد معتقد است که شعر توماس گری تاحدودی به دلایل کمبودهای زمان خودش در این تفاوت که این قصیده بزمی از لحاظ ریتم بسیار غنی و از لحاظ ساختاری دارای جزئیات است. همچنین از نظر انتخاب واژگان دارای فصاحت کلامی است و از اساطیر نئوکلاسیکی مرتبط با شعر دوران ملکه آنه یا آن استوارت (Queen Anne - سلطنت: مه ۱۷۰۷م - مارس ۱۷۰۲؛ آخرین ملکه خاندان استوارت بود که در ششم فوریه ۱۶۶۵ در خانواده سلطنتی زاده شد و در اول اوت ۱۷۱۴ درگذشت. وی بعد از فوت برادر شوهرش ویلیام سوم در ماه مه ۱۷۰۷ م بر تخت سلطنت انگلستان نشست) استفاده نموده تا جاییکه آهنگ و لحن آن در خلق و خو مزاجی رومانیک دارد.

«آوازه خوان دوره گرد» دیگر قصیده توماس گری از حیث موضوع و حالت کاملاً رومانیک می‌نماید. این شعر، نوازنده‌ای از عهد باستان را تصویر کرده است که از تبار آخرین خوانندگان ولزی می‌باشد که از کشتار وسیع ادوارد گریخته است و اکنون در کوهستان به شاه خطر را هشدار داده و پیشگویی می‌کند که جایگاه شاه توسط جانشینان ادوارد در معرض خطر است (Gray, 1860:75). بخش سوم اشعار گری نشانگر تاثیر عمیق و وابستگی وی به عقاید قرون وسطایی است. او از منابع قدیمی نارس‌ها (وابسته به اساطیر نارس یا نوردیک مربوط به مردم اسکاندیناوی) در ترجمه- هایش به‌خوبی بهره برده است و استادی و مهارت او را در مطالعات ولزی نشان می‌دهد. حاصل این مطالعات در دو ترجمه عالی با نام‌های «خواهران ویرانگر» و «هبوط آدین» (Gray: 1890:67)، که دارای تصاویر غمناک و القای حس رومانیک است، ظاهر می‌شوند.

براساس نظر ماتئو آرنولد، توماس گری در طول ۵۵ سال زندگی، در اشعارش هیچگاه حرف نزد و اعتبار آثارش مختص به مضامین احساسی و اندوه بار بود. آرنولد معتقد است دلیل بی اعتباری اشعار گری توسط دیگر منتقد ادبی وی یعنی ساموئل جانسون به دلیل عدم علاقه گری به ارتباط و دوستی با جانسون بوده است و این تنها دلیلی است که جانسون را نسبت به قصاید گری بی تفاوت کرده است (Arnold, 1910:48). میسون (Mason)، اولین زندگینامه نویس توماس گری، وی را با پیندار، شاعر و سخنور برجسته یونان باستان برابر می‌داند (Johnson, 2009:94). میتفورد (Mitford)، دومین زندگینامه نویس گری می‌نویسد: کارهایی که توسط هم عصران گری نادیده و یا به سخره گرفته شد، اکنون از بهترین و فاخرترین آثار ادبی هستند که مورد تشویق همگان قرار گرفته است (Ibid). آرنولد معتقد است که شعر توماس گری تاحدودی به دلایل کمبودهای زمان خودش در کیفیت و استدلال نقص داشته است و او آن‌طور که شایسته بوده و به‌طور کامل از نبوغ، عقلانیت، نمادگرایی و واژگان شاعرانی مثل درایدن و پوپ استفاده نکرده است (Arnold, 1910:52). با اینکه تولیدات شعری توماس گری چندان زیاد نبود اما همین آثار موجود او نیز در ارائه واژگان، سیر تکاملی و تحول با صلابت نبوده‌اند. گری -اما- خود می‌گوید سبکی که وی دنبال می‌کرد هدفش رسیدن به اختصار در بیان با حفظ آهنگ و بیان شفاف موضوعات بوده است (Gray, 1910: 27). از این رو بدون در نظر گرفتن اشعار بزرگان دوران طلایی شعر انگلستان و فقط از حیث مقایسه اشعار گری با هم عصران خود، اشعار وی در سبک و نگرش موفق بوده و به همه اهداف شعری و ادبی رسیده است.

- ویژگی‌ها و عناصر ادبی نئوکلاسیک و رومانیتیک در سه قصیده انتخابی از توماس گری

توماس گری متعلق به آن دسته از شاعرانی است که از اشعار نئوکلاسیک قرن ۱۸ م. فاصله گرفت و به شعر رومانیتیک که در اوایل قرن ۱۹ میلادی محبوبیت داشت، روی آورد. به عبارت دیگر، آثار وی به نوعی رابطه بین سبک‌های رایج سده هجده و نوزده میلادی را تصویر می‌کردند. جنبه‌های مختلفی از قصاید و اشعار گری دارای نشانه و رویه‌های رومانیتیکی هستند، هرچند که وی از سبک نئوکلاسیک دوره خویش غافل نبود. وی در ابتدای کار خویش پیرو سبک نئوکلاسیک

بود و همه اشعار او دارای عناصر اخلاق گرایانه، تفکر ژرف و تشریح جزئیات بودند. استفاده از آپوستروف (خطاب) در آن زمان یکی از پرکاربردترین علائم در شیوه بلاغت شعری بود (Phelps, 2009:36). در میانه قرن ۱۸ م. کاربرد علامت تعجب و آپوستروف در کنار پرسونافیکیشن (نمادسازی و تجسم شخصیت) در اشعار گری به وفور دیده می‌شد.

به طور کلی توماس گری در قصیده «پیشرفت فن شاعری» از سبک ادبی تحت تاثیر نئوکلاسیک بهره برده است. در قصیده پنداریک تعداد زیادی پرسوناژ یا تجسم شخصیت با توجه به رفتار و حالات مردمان سده ۱۸ میلادی مانند عشق، کار، درد، مرگ و کام وجود دارد. همچنین استفاده از حرف بزرگ در ابتدای کلمات و آپوستروف مرسوم بوده است (Lall, 2011, 162). لحن و آهنگ اشعار نیز در نمونه های زیر قابل بررسی است:

On Thracia's hills the lord of War,
Hascurbed the fury of his car
And drop'd his thirsty lance at thy command. (Gray, 1860: 23)

خدای جنگ صدای تو را روی تپه‌های تراشیا می‌شنود،
آنگاه ارابه آتشی و غضب کرده خود را آرام می‌کند،
و نیزه تشنه خونش را به فرمان تو به زمین می‌گذارد.

How do your tuneful Echoes languish,
(Mute, butto the voice of Anguish? (Gray, 1860:24)

چگونه الحان خوش آهنگ تو کم رنگ می‌شود؟
بی صدا، اما با صدای درد و ناله

در قصیده «آوازه خوان دوره گرد» نیز نمونه‌هایی از تجسم شخصیت سازی توسط "گری" به تصویر کشیده شده است:

Youth on the prow, and Pleasure at the helm
Pale Grief, and pleasing Pain
(Gray, 1860:32)

جوانی روی عرشه کشتی ولذت در زمام امور

درد رنجور و درد شیرین

همچنین در این قصیده نمونه‌هایی از فصاحت و بلاغت در بندهای زیر آورده شده است:

Ruin seize thee, ruthless King!

Confusion on thy banners wait..

(Gray, 1860:33)

ای کاش نابود شوی ای شاه بی رحم!

و باشد که قلمرو تو بلرزد و خاندان تو با جنگی خونین از بین رود.

توماس گری در آثار خود به‌طور عمیقی علاقه‌مند به استفاده صحیح از انتخاب واژگان و اسلوب شعری بود. در این رابطه در یکی از آثار خود می‌نویسد: زبان زمان او هرگز زبان شعر نبوده است (Hough, 1967:7). از اینرو گری را می‌توان یکی از حمایت‌کنندگان از سبک انتخاب واژگان شعری خاص در زمان خود دانست تا آنجا که وقتی ویلیام وردزورث نظریه انتخاب واژگان را سه دهه بعد از وی مطرح کرد، مجبور شد تا در آثار گری مطالعه بیشتری کند (Ibid:8). ساموئل جانسون استفاده از چنین کلماتی را که توماس گری در دو قصیده بزمی به کار برده است، "شکوه پردردسر" می‌نامد و سعی در نقد آنها دارد (Johnson, 2009: 85). با این حال، گری هیچگاه تمایلی برای استفاده از کلمات معمولی‌تر بیان احساسات و موضوعات شعری خود نداشت. مسائل و موارد عینی در شعر او تبدیل به تصاویر انتزاعی شدند. برای مثال، در قصیده «پیشرفت فن شاعری» عبارت «مزرعه ذرت»، تبدیل به «منطقه طلایی الهه زراعت» شد. این امر سبب شد تا بسیاری از تصاویر در مجموع گنگ و مبهم باقی بمانند. برای نمونه در همین قصیده، ارجاعی به کلمه "دستان متعالی" ونوس (arms sublime) شده است، در حالی که گری از کلمه متعالی در مفهوم لاتین آن به معنی بالا بردن (uplifted) استفاده کرده و منظور معنی اصلی کلمه به معنی متعالی نبوده است. در اینجا می‌توان گفت که گری سعی در تقلید از میلتون داشته ولی در اثبات آن موفق نبوده است. همچنین استفاده وی از نام‌های تاریخی، اساطیری و جغرافیایی در هر دو قصیده بزمی اش بیشتر حالت تزئینی دارد و مثل اشعار میلتون دارای کاربرد عملی نیست (McMutcherson, 1949:61).

«مرثیه ای نوشته شده در گورستان یک کلیسا» را -ما- می‌توان از شاهکارهای شعری توماس گری قلمداد کرد. لحن تفکر برانگیز و اخلاق گرایانه این شعر از ویژگی‌های اصلی آن است. گری در این قصیده بلند تعابیر را به زیبایی تصویر کرده است: "لاف نجابت خانوادگی، شکوه قدرت با تمام زیبایی‌هایش و در پی آن ثروت فراوان، همگی در نهایت ختم به مرگ می‌شود" (Gray, 1910:17) یا در مثال دیگری در این مرثیه می‌گوید: همه راه‌های افتخار و شکوه و جلال ختم به گور است (Ibid:18). گری این نکته اخلاقی را متذکر می‌شود که نگذارید مردمان جاه طلب و مغرور، مردگان خوابیده در گور را مسخره کنند. درس دیگری که وی سعی در بازگویی آن دارد این است که به انسان یاد دهد که زندگی ساده و بدون زرق و برق، وی را از دنیای فریبده حفظ می‌کند (Bateson, 1978:57).

ویژگی دیگر اشعار نئوکلاسیک در سبک شخصیت‌سازی و انسان‌نگاری است. توماس گری از کلمات خاص با حرف بزرگ و همچنین استفاده از خطاب برای این منظور استفاده کرده است. بکارگیری کلمات با حرف بزرگ مانند جاه‌طلبی، عظمت، افتخار و غرور (Ambition, Grandeur, Pride, Honour) همگی نشانگر پرسوناژ یا شخصیت‌سازی در اشعار اوستکه مورد توجه اکثر شاعران سده ی هجدهم بوده است. استفاده از واژگان منتخب نیز از دیگر ویژگی‌های اشعار نئوکلاسیک و به ویژه در قصیده مرثیه است. علیرغم خصوصیات منحصر به فرد سده هجده میلادی که در «مرثیه ای نوشته شده در گورستان یک کلیسا» وجود دارد، این اثر گری شعری عالی با تمام پارامترهای شعری و ادبی می‌باشد. در واقع، گری در این شعر از تمام ایده‌آل‌های کلاسیک (که از نئوکلاسیسم متمایز می‌باشند) اعم از هارمونی آهنگ و تمامیت ساختار استفاده کرده است. شعر مذکور برآستی بازنمایی کاملی از نظم است. منطق و احساس به‌طور دقیق در هماهنگی هستند و اغراقی در بیان احساسات دیده نمی‌شود. قصیده دارای شکوه و حرکت است و مضامین اصلی با ظرافت و دقت خاصی بیان شده است:

Full many a flower is born to blush unseen,
And waste its sweetness on the desert air.

(Gray, 1910: 37)

گل‌های زیادی ناله می‌کنند جایی که نه کسی رنگ سرخی صورتشان را می‌بیند
و نه کسی بوی دل انگیز آنها را استنشاق می‌کند،
سرانجام زیبایی خود را با بیابان قسمت می‌کنند

اشعار توماس گری عموماً به دوره‌های مختلفی تقسیم می‌شوند و در هر یک از دوران‌ها می‌توان
به نشانه‌های پیشرفت و آزادی‌های وی از قوانین کلاسیک، که ادبیات انگلستان را احاطه کرده بود،
پی برد. اشعار دوره ابتدایی گری مانند «قصیده‌یی برای بهار»، «مناجات بدبختی» و «قصیده‌یی برای
یک چشم انداز دور از کالج اتون» دو ویژگی مهم را آشکار می‌سازند:

نخست حس غمناک و تصویری حزن‌انگیز در انسان و دوم تاکید بر طبیعت به منزله پس زمینه‌ای
برای بروز احساسات انسانی. دوره میانی اشعار گری نیز با شدت بیشتری به توسعه همان بن
مایه‌های رومانتیکی دوران ابتدایی می‌پردازد که قصایدی شاهکار گونه مانند «مرثیه، آوازه خوان» و
«پیشرفت فن شاعری» محصول این دوره هستند.

در دوره سوم و پایانی نیز توماس گری در اشعار ترجمه شده نوری از قبیل «خواهران نابودگر» و
«هبوط آدین» زمینه‌های جدیدی از جذابیت رومانتیک را آشکار می‌سازد. در حقیقت اشعار دوران
انتهایی، وی را تبدیل به مهندس بی‌بدیل مکتب رومانتیسم می‌کند. نتیجه آنکه، آثار گری به طور
کلی از قوانین قراردادی دوره کلاسیک پیروی می‌کند که با خصوصیات نئوکلاسیکی نیز تلفیق شده
و در ادامه با توجه به علاقه گری به طبیعت، انسان و فرهنگ قرون وسطایی، آثارش در سبک و
الهام بخشی رنگ و بوی رومانتیک به خود گرفته است.

در قصیده پنداریک «پیشرفت فن شاعری»، گری درباره پیشرفت شاعر صحبت می‌کند و با ترسیم
ویژگی‌های رومانتیکی، احساسات خود را به تصویر می‌کشد. قصیده بزمی در واقع بهترین ساختار
شعری خود را در سی ساله آغازینسده نوزدهم میلادی تولید کرده است که مصادف با ظهور دو
چهره مطرح مکتب رومانتیسم - یعنی وردزورث و کلریج - بوده است.

در وهله نخست و در سبک رومانتیک موضوعات مطروحه نشانگر درجه معینی از تخیلات و
احساسات می‌باشد که به طور عمده در شعرای نئوکلاسیک سده هجده میلادی پیدا نمی‌شود.

اولین بند ابتدایی شعر دارای همین کیفیت است و دارای نشانه‌ها و تصاویر تخیلی از مناظر طبیعی مانند جویبارهای پرآب، چشمه‌های جاری، گل‌های شکوفه زده، جریان پر آهنگ آب، دره‌های پوشیده از سبزه، سراشیبی‌ها و بیشه‌های زیبایی هستند که همگی یادآور نشانه فراوانی، حاصلخیزی و صحنه‌های زیبای طبیعت می‌باشند (Phelps, 2009: 55).

تصویر عشاق جوان در حال رقصیدن در کنار الهه زیبایی و عشق ونوس نیز کاملاً بیانگر احساسات ناب می‌باشد. بند زیر بر خلاف نماد سازی شعری دارای خصوصیات رومانتیکی است:

Over her warm cheek, and rising bosom, move
The bloom of young Desire, and purple light of Love. (Gray, 1860:47)

با گونه‌های داغ و سینه فراخ و دستانی که در هوا چرخ می‌زنند
شکوفه احساس جوانی و رنگ سرخ عشق را فریاد می‌زند.

در واقع کل شعر با تصاویر پی در پی که دارای کیفیتی تخیلی است، سروده شده است. چنین توصیف مصوری موجب خلق تصاویری می‌شود که در هر تصویر وضعیتی خیالی را بیان می‌کند و در پس آن معانی ضمنی وجود دارد. به عنوان مثال تصویر عقابی که روی مچ دست ژوپیترا با آهنگی دل نواز به خواب رفته است (Gray, 1890: 33).

بیان کلمات دیگری مانند سرزمین‌های قطبی، کوهستان‌های یخ زده و جنگل‌های بدون مرز شیلی، علاوه بر جنبه‌های رومانتیکی طبیعت اشاره به مردمانی در سرزمین‌های دور دست و بدون تمدن نیز دارد. به نوعی می‌توان گفت اتصال عامل الهام بخشی شعر با حس آزادی از دیگر جنبه‌های رومانتیکی اشعار توماس گری می‌باشد:

Where each old poetic Mountain
Inspiration breathed around:
Every shade and hallowed Fountain
Murmured deep a solemn sound. (Gray, 1860:50)

جایی که هر کوهستان قدیمی و خیالی
 الهام بخشی را نفس می‌کشد
 هر سایه و هر سرچشمه‌ای
 آزادی و اصوات وزینی را زمزمه می‌کند.

هیچکس نمی‌تواند شک کند که احساسات عمیقی در این ابیات که همگی خصوصیت رومانتیکی دارند، وجود دارد. همچنین در بندهای بعدی قصیده، گری از شاعران مختلفی مثل میلتون، درآیدن و شکسپیر قدردانی می‌کند. حتی وقتی از واژگان قراردادی استفاده می‌کند، اشتیاق و شغف وی از لابه لای کلمات خودنمایی می‌کند. برای نمونه، گری با کلماتی نظیر چشمان درخشان خیالی از درآیدن تقدیر می‌کند (Lall, 2011:159). در ادامه گری به شخصیت و رفتار خودش مراجعه می‌کند و با تصویر سازی از باطن خود، به خصوصیت رومانتیکی در قصیده قوت می‌بخشد. گری در مورد تلاش خود درباره سرودن شعر بزمی صحبت می‌کند و با عزت نفس درباره کوه و عظمت قصیده خود ادعایی نمی‌کند؛ اما در جایی می‌گوید در ابتدای دوران زندگی خود چنین اشعار بزمی و تخیلی را دیده است:

Yet oft before his infant eyes would run
 Such forms, as glitter in the Muse's ray
 With orient hues, unborrowed of the Sun.

قبل از آنکه چشمان کودکانه وی بتوانند درک کنند
 چنان ساختاری را مانند پرتوهای افکار درخشنده
 و با رنگ‌مایه‌های شرقی که از خورشید قرض گرفته نشده‌اند (Gray, 1860:51).

در ده خط آخر قصیده نیز نمونه‌هایی از ویژگی‌های رومانتیکی دیده می‌شود. از آنجا که این قصیده نمونه‌ای بزمی است، گوناگونی چند بیتی می‌بایستی در نظر گرفته شود که توماس گری با چیرگی و اشراف کامل در انتخاب فرم مهارت خاصی به خرج داده است. وی در هیچکدام از قصاید خود از دوبیتی حماسی استفاده نکرده و همگی این اشعار فرم سه‌گانه پینداریک دارند. در قصیده «آوازه خوان دوره گرد» نشانه‌های نئوکلاسیک مشخصی مربوط به قرن ۱۸ م. وجود دارد هر چند خصوصیات رومانتیکی آن نسبت به قصیده «پیشرفت فن شاعری» کمتر است. در این

رابطه -اما- گرهام هوف (Graham Hough) نظر دیگری دارد. وی می‌گوید: این قصیده پینداریک در باب موضوع و حالت رومانتیک است. وی اضافه می‌کند این شعر با تخیلات احیا شده دوران باستان و مردمان از یاد رفته و مرده نشان دهنده بازگشت به دوران گذشته و حسی نوستالژیک و الهام‌بخش است که این موارد به منزله‌ی یکی از ویژگی‌های بارز سبک رومانتیک محسوب می‌شوند (Saintsbury, 1916:25).

قصیده «آوازه خوان دوره گرد» به‌طور کلی از مکتب نئوکلاسیک جدا می‌شود و استقلال ادبی خویش را جستجو می‌کند. از این رو، قصیده در باره موضوع استیصال آوازه خوانی دوره گرد از ولز می‌باشد که در فضایی آکنده از ترس و وحشت در قرن سیزدهم میلادی تصویر شده است. کلماتی نظیر تراوش، ترس و وحشیگری، فضای رومانتیکی این شعر را می‌سازند. حتی محیط پیرامون شعر نیز که نشانگر تلاقی کوهستان‌های اسنودن با رودهای کانوی است، خود فضایی رومانتیک دارد. دوره گرد در این قصیده احساسات مختلفی را برای شنونده بازگو می‌کند. رفتار وی در شروع شعر یادآور نوعی طغیان و سرپیچی و اضطراب است که در ادامه با شکوه از فقدان و غم از دست رفتن همراهش بیان می‌شود. وقتی که آوازه خوان روح دوست مرده خود را می‌بیند، احساس شغف می‌کند، اما وقتی روح وی را تنها می‌گذارد، وی شدیداً اندوهگین می‌شود. چنین توهماتی که برایش رخ می‌دهد موجب حس شکوهمندی برای او می‌شود و با جملاتی که همراه با تقبیح و تکبر است خاتمه می‌یابد. همه این احساسات، بسیار قوی و تاثیر پذیر بیان شده به گونه‌ای که خصوصیت رومانتیک قصیده را یادآور می‌شود؛ همچنین صحنه‌های ملودرام یا توصیف صحنه‌های خشن کشتار شخصیت‌های تاریخی همراه با فضای رمزآلودی که گری خلق کرده به همراه فضای تاریکی که در سرتاسر شعر سایه افکنده، فی نفسه حسی رومانتیک را القا می‌کند؛ بجز بخشی از قصیده که با جلال و شکوه شعری دوره الیزابت سر و کار دارد. برای نمونه به بندهایی از این قصیده، که با خصوصیات رومانتیکی همراه است، در زیر اشاره می‌شود:

Dear lost companions of my tuneful art,
Dear, as the light that visits these sad eyes,
Dear, as the ruddy drops that warm my heart
Ye died amidst your country's cries.

(Gray, 1960:25)

همراهان عزیز از دست رفته خوش الحان

عزیزانم، همچون نوری که چشمان غم زده را در این روزگار ملاقات می‌کنید

عزیزانم، که همچون قطره های گلگون سرخ که قلبم را گرم می‌کنید

شمایی که اکنون در میان شیون مردمان کشور آرمیده‌اید.

«آوازه خوان دوره گرد» که در این قصیده سخن می‌گوید دارای قدرتی روحانی است که هیچ نیرویی طاغوتی نمی‌تواند آن را از بین ببرد و این فرد چنان چیره و مسلط است که تا پای جاننش ایستادگی می‌کند. چنین ویژگی‌های حماسی نیز از ویژگی‌های شعر رومانتیک است.

قصیده «مرثیه ای نوشته شده در کورستان یک کلیسا» به بهترین شکل ممکن القا کننده حس حزن انگیزی است. بخش عمده‌ای از این حس حاصل احساسات درونی گری می‌باشد که به دقت و ظرافت سروده شده است. او در گورستان قدم می‌زند و به دقت به نشانه‌های شب و غروب می‌اندیشد. افکار گری در این مرثیه منعکس کننده حس درونی وی با آهنگی محزون و نگرش وی به فلسفه مرگ و زندگی است. کل مرثیه یک حس غمناک و افسرده را القا می‌کند. غیر قابل بازگشت بودن مرگ و پیش بینی شاعر از مرگ خویش همگی القا کننده حس ترحم و تأثر است. لحن قصیده‌ای و تأمل برانگیز در قسمت‌های مختلف افکار شاعر حفظ شده است، که خود نشانگر حالات درون گورستان و اندیشه درباره مردگان است. گری استادانه توانسته این نوع حس و فضا را با هنر ادبی زیبایش تصویر کند و در بند اول مرثیه این حس باطنی وارد شعر می‌شود:

The plowman homeward plods his weary way,

And leaves the world to darkness and to me

(Gray, 1910:32)

کشاورز شخم زن زخمت کش خسته به طرف خانه می‌رود

و من و تاریکی را در برابر هجوم دنیا تنها رها می‌کند.

تصاویر و صداهایی که در بند ابتدایی شعر توصیف شده‌اند، همگی القا کننده‌ی فضایی روستایی و نشان دهنده‌ی علاقه شاعر به طبیعت است که در سطح ادبی قابل قبولی تبدیل به ویژگی‌های اصلی رومانتیسم شده‌اند. برای مثال کلمات و عباراتی نظیر گله گوسفندان در چمنزار، کشاورز خسته

در حال بازگشت به خانه، مناظر کم نور غروب، سوسک‌های در حال پرواز، جغدی که ناله می‌کند و شکایت به ماه می‌برد، همگی دلالت به علاقه گری به همه ابعاد زندگی و طبیعت دارد.

۴- نتیجه

اشعار توماس گری دارای نشانه‌های دقیقی از گسست و عدم علاقه وی به دوران آگوستین یا نئوکلاسیک دارد. اشعار وی تلاشی در جهت استقرار آزادی از سبک پیشین و استفاده بیشتر از زبان تخیل شاعرانه است. اشعار توماس گری را می‌توان نقطه عطف و شروعی پیش از انقلاب رومانتیکی وردروث به حساب آورد. در حقیقت قصاید پینداریک توماس گری پیشروی نهضت رومانیک می‌باشد و یا به عبارت دیگر اشعار وی شکوه مرگ آخرین واژگان در سنت کلاسیک است. از این‌رو، توماس گری متعلق به مکتب گذار از این دو سبک ادبی نئوکلاسیک و رومانیک است. در استفاده از زبان شعری و تزئین شعر و همچنین تجسم شخصیت و نمادگرایی و خطاب، وی را باید پیرو مکتب نئوکلاسیک دانست درحالی‌که درک وی از عظمت و متعالی سازی شعری، عشق به طبیعت، القای احساس حزن انگیز و درون گرایی وی را منتسب به مکتب رومانتیسم می‌کند.

منابع

۱. ارمغان، علی و دیگران، «بررسی برخی ویژگی‌های رومانتیسم در شعر کودک و نوجوان جعفر ابراهیمی»، پژوهشنامه ادب غنایی، سال پانزدهم، شماره ۲۸، ۱۳۹۶: ۳۱-۴۸.
- 2-Arnold, M., **Essays in Criticism**. New York: A.L. Burt company, 1910.
- 3-Bateson, F.W., **English Poetry, A Critical Introduction**. Eastern Europe: Praeger; 2nd. Edition, 1978.
- 4-Beers. H.A., **Romanticism in the Eighteenth Century**. New York : H. Holt and Company, 1889.
- 5-Butt, J., **The Augustan Age**. Hutchinson University Library; 3rd. Edition, 1965.
- 6--Cazamian. L., **A History of English Literature**. London: J.M. DENT AND SONS, 1964.
- 7-Daiches, D., **A Critical History of English Literature**. New York: Ronald Press Company, 1970.

- 8-Garrod, H., **Essays on the Eighteenth Century**. New York : Russell & Russell, 1963.
- 9-Gray, T., **Gray's Elegy in a country churchyard**, and other selections. New York: American Book Company, 1910.
- 10-Gray, T., **The poetical works of Thomas Gray**. London : George Bell, 1890.
- 11-Gray, T., **The Complete Poetical Works of William Collins, Thomas Gray, and Oliver Goldsmith**. Boston: Crosby, Nichols, Lee and Co., 1860.
- 12-Hough, G., **The Romantic Poets**. Hutchinson: University Press, 1967.
- 13-Johnson, S., **Lives of the English Poets**. London: Oxford University Press, 2009.
- 14-Lall, R., **Studies in Poets of Thomas Gray**. New Delhi: Rama Brothers, 2011.
- 15-McMutcherson, P., **Eighteenth Century Literature**. London: Oxford University Press, 1949.
- 16-Phelps. W.L., **The Beginnings of the English Romantic Movement**. Buston: BiblioBazaar, 2009.
- 17-Saintsbury, G., **The Peace of the Augustans**. Mumbay: Digital Library of India, Item 2015.262639, 1916.
- 18-[https://en.wikipedia.org/wiki/English_literature;\[English Literature\]: Online.](https://en.wikipedia.org/wiki/English_literature;[English_Literature]:Online)